

## MOTHER OF GOD- THE PROPHETESS

Vasile Postolachi

PhD Student, "Dumitru Stăniloae" Faculty of Orthodox Theology,  
"Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

*Abstract: The following article is meant to address one of the oldest titles ascribed to Virgin Mary: Mother of God the Prophetess. In Clarifying this title Holy Fathers used two biblical texts: Isaiah 8,3 and Luke 1,48. As well as Mariam, Mose's sister, the prophetess was seen as a prefiguration of prophetess Mary. Concerning this aspect Christianity has left its mark on the Muslim tradition so much so that some muslim exegetes regard Virgin Mary as a prophetess.*

*Keywords: Mother of God, prophetess, Mariam, Christianity, Islam*

Răspunzând afirmativ și cu multă dăruire misiunii dumnezeiești de a fi Mamă a lui Mesia cel mult așteptat de omenire, Fecioara Maria s-a bucurat, încă de la începuturile creștinismului de o cinstită deosebită din partea credincioșilor. Dovadă a acestui lucru este mulțimea nenumărată de epitete cu care credincioșii își împodobesc cinstita pe care i-o aduc. Unul dintre cele mai vechi epitete, puțin cunoscut sau utilizat astăzi este acela de *profetesă*, pe care îl întâlnim în literatura patristică încă din primele trei secole creștine. De o maximă importanță este mărturia marelui teolog alexandrin, Origen (sec. III), care ne arată că *profetesă* nu este doar un simplu epitet al Fecioarei Maria izvorât din evlavia credincioșilor deoarece: „Se poate citi, după cum am găsit într-un număr mare de exemplare că și fericita Fecioară a proorocit. Maria se umpluse de Duhul Sfânt din ceasul în care ea Îl purta în ea pe Mântuitorul”<sup>1</sup>.

### 1. Is. 8, 3 și Lc. 1, 48 - argumente patristice pentru profetia Fecioarei Maria

Fără nicio îndoială că încă din zorii creștinismului, pornind de la Is. 8, 3 („Atunci m-am apropiat de proorociță și a luat în pântece și a născut un fiu”) și de la Lc. 1,48 („că a căutat spre smerenia roabei Sale, că iată de acum mă vor fericii toate neamurile”) primii creștini au cinstit-o pe Maica Domnului ca pe o *profetesă*.

Trebuie să precizăm de la început că sensul literal al pasajului Is. 8, 3 se referă la soția profetului Isaia<sup>2</sup>, însă în literatura patristică, fiind pus în corelație cu Lc. 1, 48, capătă un sens mariologic, care ar putea fi rezumat astfel: Maica Domnului este profetesa prevestită în vedenie de către Isaia deoarece ea a proorocit imediat după Bună Vestire (cf. Lc. 1, 48), așa încât Lc. 1, 48 devine o împlinire a lui Is. 8, 3.

Cel dintâi părinte bisericesc care dă un sens mariologic lui Is. 8, 3 este Sfântul Irineu de Lyon care citează acest verset între profetiile mesianice referitoare la Nașterea Mântuitorului din Fecioara Maria: „Alții spun: *El este un Om, cine Îl cunoaște?* (Ier. 17, 9) și *m-am apropiat de proorociță și a născut Fiul și i s-a dat nume minunat: Sfătuitor, Dumnezeu Tare*: aceștia l-au propovăduit pe Emanuil născut din Fecioară, vrând să arate unirea

<sup>1</sup> Origen, *Din omiliile la Evanghelia după Luca*, VII, 3, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Nicolae Neaga, Zorica Lațcu, în *Scrieri- Partea a II a*, PSB 7, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1982, p. 88.

<sup>2</sup> Cf. Maximiliano Garcia Cordero, *Biblia comentada*, BAC, Madrid, 1961, vol. 3 (*Libros proféticos*), p. 119.

Cuvântului lui Dumnezeu cu creatura Sa”<sup>3</sup>. La fel și Novațian (sec. III), vorbind de modul de exprimare al profetilor, o identifică pe Maica Domnului cu această profetesă: „Adeseori Scriptura dumnezeiască anunță ca și cum s-ar fi petrecut cele ce încă nu s-au petrecut, relatând, deci, cele ce se vor petrece nu folosind viitorul ci vorbind ca și cum ar fi avut loc acestea. Astfel deși în timpul lui Isaia, Iisus Hristos nu era născut (cu trup), totuși el zicea: *Căci Prunc ni S-a născut nouă*, și deși nu se apropiase încă de Maria, totuși a zis: *M-am apropiat de profetesă și a zămislit și a născut Fiu*”<sup>4</sup>.

În secolul al IV-lea, Eusebiu de Cezareea exclude orice intenție de interpretare literală a acestui pasaj din Isaia: „*mai apoi m-am unit cu profetesa care a zămislit și a născut un fiu și cele ce urmează*. Ar fi nevrednic de demnitatea și adevărul profetiei să gândim că profetului, care era parte a mărturiilor, care îl prevesteau pe Mântuitorul, care era inspirat de Dumnezeu și care era mântuit de o rușinoasă unire, i s-a permis să se apropie de femeia care era profetesă. Nouă ni se pare că sensul profetiei este la fel ca și al profetiei anterioare, care zice: *Iată Fecioara va lua în pântece*. Acolo, deci, se predicase că această Fecioară va zămisli în pântecele ei și va naște un Fiu în schimb aici se indică modul prin care profetia se împlinește. *În pântece, zice, va lua și va naște Fiu*. Prin urmare Cine va fi Acela care zice: *m-am unit cu o profetesă*, dacă nu Duhul Sfânt, de Care este inspirat profetul care vorbea și despre Care i s-a spus Mariei: *Duhul Sfânt va veni peste tine și Puterea Celui Preaînalt te va umbri* (Lc. 1, 35)? De aceea nu fără motiv ar putea fi numită, pe bună dreptate *profetesă* și aceea care, zămisliind de la Duhul Sfânt, a născut pe Acela Care este numit *Emanuil*”<sup>5</sup>. În *Comentariul său la Isaia*, marele istoric bisericesc precizează că titlul de *profetesă* se datorează relației Fecioarei Marii cu Duhul Sfânt: „O numește pe profetesă Acea (Fecioara) care îl va naște pe Emanuil, pentru că Duhul Sfânt ca veni după cum i s-a spus: *Duhul Sfânt va veni peste tine și Puterea Celui Preaînalt te va umbri* (Lc. 1, 35). Această Putere a Celui Preaînalt, care prin profetul a zis: *m-am unit cu profetesa*, conform obiceiului profetic, el relatează lucruri ce se vor întâmpla ca și cum s-ar fi întâmplat deja”<sup>6</sup>.

Sfântul Vasile cel Mare se inspiră din Eusebiu de Cezareea și în același timp precizează de ce Maica Domnului este numită profetesă, subliniind legătura dintre Is. 8, 3 și Lc. 1, 48: „*deci ce este și m-am apropiat de proorociță? Adică m-am apropiat de proorociță în duh și prin cunoașterea dinaintea a celor ce vor fi*. Căci am înțeles și ca să zic așa am venit aproape de contemplarea profetică și am văzut zămislirea de către ea de departe, uitându-mă dinaintea prin harisma profetiei că a născut Fiu, despre Care Domnul a zis că *Cheamă numele Lui: Degrabă pradă, curând jefuiește*(...). Și nimeni nu va contrazice că proorocița la care a venit Isaia prin cunoaștere, este Fecioara Maria, amintindu-și de vorbele ei, pe care le-a rostit profetic. Căci ce a spus? *Mărește suflete al meu pe Domnul și s-a bucurat Duhul meu de Dumnezeu Mântuitorul meu, că a căutat spre smerenia roabei Sale. Că iată de acum mă vor ferici toate neamurile*”(Luca 1, 46-48). Și fiind atent la cuvintele ei, nu vei ezita să o numești proorociță căci Duhul lui Dumnezeu a venit asupra ei și Puterea Celui Preaînalt a umbrat-o”<sup>7</sup>. Pe aceeași linie merge și Sfântul Nil al Ancirei (sec. IV-V) explicând unui ucenic de ce Fecioara Maria este numită *profetesă*: „Tu m-ai întrebat de ce în Isaia, Maria este numită profetesă. Citește în Evanghelie: *pentru că a căutat spre smerenia roabei Sale că iată de*

<sup>3</sup> Sfântul Irineu de Lyon, *Contra las herejias*, IV,33,11, trad. En catellana por P. Carlos Gonzalez, Herederos del Profesor Massimo Bovalini, Mexico, 2000, p. 1081.

<sup>4</sup> Novatian, *La Trinidad*, XXVIII, 156, trad. en castellano por Carmelo Granado, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 1996, Fuentes Patristicas, 8, p. 241.

<sup>5</sup> Eusebiu de Cezareea, *Eclogae propheticae*, V, 6, PG, t. 22, col. 1206.

<sup>6</sup> Idem, *Comentaria in Isaiam*, 8, 3, PG, t. 24, col. 142.

<sup>7</sup> Sfântul Vasile cel Mare, *Comentariu la cartea Profetului Isaia*, 208, trad. Alexandru Mihăilă, în PSB 2, Ed. Basilica, București, 2009, p. 241.

*acum toate neamurile mă vor numi fericită* (Lc. 1, 48). Nu trebuie să dai crezare lui Isaia dacă nu accepți că Preasfânta Maria este proclamată binecuvântată în toate neamurile și limbile pentru că a zămislit în pântecele ei și fără stricăciune sau pată a născut pe Dumnezeu, care a luat trup de la Duhul Sfânt și din ea. Dar dacă aceea ce este pământ fără sămânță și necultivat este numită *binecuvântată* și este laudată în lumea întreagă, alături de Preafericitul și Veșnicul Fruct născut din ea, de ce continui să întrebi care este motivul pentru care Maria, Maica Domnului ar fi numită *profetesă* în Isaia?<sup>8</sup>

Sfântul Epifanie de Salamina exclude identificarea profetesei cu soția lui Ahaz: „și aceasta este ceea ce a spus profetul: *s-a apropiat de profetesă*, pentru a arăta că Maria este o profetesă, nu femeia lui Ahaz după cum pretind unii în chip greșit că s-ar fi spus datorită lui Iezechia. Dar Iezechia fusese născut cu unsprezece ani înainte. Mai mult că femeia lui Ahaz nu a fost profetesă, oricine o poate vedea. Aceasta este Maria ce a spus profetic: *iată de acum mă vor numi binecuvântată toate neamurile*. Maria la care Gavriil vine să îi vestească că Duhul Sfânt care a vorbit prin Isaia, va coborî asupra ei și va naște un Fiu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, de la Duhul Sfânt și nu din sămânță bărbătească”<sup>9</sup>.

Fericitul Ieronim identifică profetesa cu persoana Duhului Sfânt dar în același tip și cu Fecioara Maria: „Isaia s-a arătat vrednic de duhul profetic și s-a prezentat Profetesei, adică Duhului Sfânt, căci cuvântul ebraic, care Îl desemnează (*rua*) este la genul feminin, este scris despre El: *Apropiati-vă de Domnul și luminați-vă* (Ps. 33, 6). Domnul este zămislit de la Duhul Sfânt. Și deși cuvântul omenesc nu poate explica taina Nașterii Sale, totuși Gavriil a zis acelei Fecioare care a zămislit: *Duhul Sfânt va veni peste tine și Puterea Celui Preaînalt te va umbri, de aceea Cel ce se naște din tine, Sfânt va fi și Fiul lui Dumnezeu Se va numi* (Lc. 1, 35). Unii o interpretează pe această profetesă ca fiind Maria, și nu este greșit căci ea a fost profetesă, căci a zis în Evanghelie: *Iată de acum mă vor numi fericită toate neamurile; căci mi-a făcut lucruri mari, Cel ce este Puternic* (Lc. 1, 48)”<sup>10</sup>.

Sfântul Chiril al Alexandriei pune această imagine profetică în legătură cu nașterea Domnului din Fecioara Maria: „Dumnezeu a descoperit profetului că nașterea lui Hristos după trup va fi nu din sânge, nici de la trup nici din poftă bărbătească precum și că va fi minunată și mai presus de legile firii umane. Într-adevăr Acesta i-a zis: *Ia o carte mare și scrie...s-a apropiat de profetesă* (cf. Is. 8, 1, 3). Privește deci că taina lui Hristos S-a scris cu condeiul în cartea oamenilor. Profetul vede aceasta sub forma unirii cu Sfânta Fecioara pe care o numește profetesă, învățând un lucru adevărat, că după zămislire, ea naște pe Fiul”<sup>11</sup>. Profetesa este Fecioara Maria pentru că ea a profețit când Îl avea în pântece pe Hristos”<sup>12</sup>. În același mod și Sfântul Theodot de Ancyra leagă profeția aceasta de Nașterea Domnului: „*Cine va grăi puterile Domnului și cine va face auzite toate laudele Lui?* (Ps. 105, 2). A născut Fecioara, profetesa aceea, conform lui Isaia, pe Emanuel fără de bărbat: L-a născut nouă fără Tată, pe Cel care mai înainte de veci: *înțelepciune de la Dumnezeu Tatăl și dreptate și sfințire și răscumpărare* (I Cor. 1, 30). A născut profetesa nu într-un chip cunoscut. O, nouă minune și inexplicabilă! A zămislit Maria profetesa prin auz pe Dumnezeu, Cel Viu”<sup>13</sup>.

<sup>8</sup> Sfântul Nil de Ancyra, *Cartas*, II, 180, en Guillermo Pons, *Textos marianos de los primeros siglos*, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 1994, p. 117.

<sup>9</sup> Sfântul Epifanie al Salaminei, *The Panarion*, II, 31, 9-10, translated in English by Frank Williams, Ed. Brill, Leiden, Boston, 2009, pp. 160-161.

<sup>10</sup> Fericitul Ieronim, *Commentariorum in Isaiam prophetam*, III, 8, PL, t. 24, col. 115.

<sup>11</sup> Sfântul Chiril al Alexandriei, *Commentarium in Isaiam prophetam*, I, 5, PG, t. 70, col. 222.

<sup>12</sup> Idem, *Homilia XVII, Homilia Paschalis*, PG, t. 77, col. 779.

<sup>13</sup> Sfântul Theodot de Ancyra, *Homilia IV, In Sanctam Deiparam et in Simeonem*, 2, PG, t. 77, col. 1391.

Calitatea de profetesă a Fecioarei Maria este strâns legată de Fiul ei, *Profetul Cel Mare* după cum surprinde înțeleptul sirian Afraates (sec. III) care o numără pe Preacurata Fecioară în lista profeteselor, afirmând: „și între femei s-a transmis adeseori profeția și judecata. Au fost deci Maria profetesa și Ana profetesa și Holda profetesa și Elisabeta profetesa și **Maria profetesa, Născătoarea Profetului Celui Mare**”<sup>14</sup>.

Sfântul Ambrozie al Milanului o pune pe Fecioara Maria în legătură cu Sfânta Elisabeta care a profețit înainte de nașterea fiului ei: „urmează profeția Mariei, care corespunde pe deplin cu măreția ei. Și nu întâmplătoare este asemănarea că Elisabeta a profețit înainte de nașterea lui Ioan iar Maria înaintea Nașterii Domnului”<sup>15</sup>.

Sever al Antiohiei precizează că Fecioara Maria este profetesă prin Fiul pe Care L-a născut: „În ceea ce o privește pe Maica lui Dumnezeu, cu adevărat sfântă și pururea Fecioară Maria, cum nu o vom cinsti noi ca profetesă, ca apostol și ca martiră? Ca profetesă conform profeției lui Isaia care zice cu privire la aceasta: *M-am apropiat de profetesă și a luat în pântece și a născut un Fiu...* Or cine este acea profetesă menționată în cărțile divine, care a născut un Fiu, cine este dacă nu Maica lui Dumnezeu, Fecioara care a născut pe Emanuel, Cel care încă de la începutul nașterii Sale după trup a răsturnat pe Calomniator? Căci Fecioara Maria ca una ce a născut un asemenea Fiu, având în ea pe Domnul profeților și Domnul ei, a profețit după salutul Elisabetei și a zis: *Iată de acum îmi vor spune fericită toate neamurile...* Acesta este Pruncul pe care L-a adus pentru noi în lume, profetesa Maria... Aceasta pentru că Fecioara Maria, ca una ce a născut un astfel de Prunc, pe Domnul profeților și Domnul ei, ea însăși a profețit, după salutul Elisabetei, zicând: *Iată de acum mă vor fericii toate neamurile* (Lc. 1, 48)”<sup>16</sup>. „Profetul, spune el în altă omilie, o numește *profetesă* pe Maica Domnului, Fecioara, care a profețit datorită planului dumnezeiesc în salutul Elisabetei: *că iată de acum mă vor fericii toate neamurile* (Lc. 1, 48)”<sup>17</sup>.

Sfântul Ildefonso de Toledo pornește doar de la profeția făcută de Fecioara Maria (cf. Lc. 1, 48) și demonstrează că Maica Domnului a fost *profetesa lui Dumnezeu*: „Ea a zis între altele: *că a căutat spre smerenia roabei Sale, iată de acum toate neamurile îmi vor spune fericită* (Lc. 1, 48). De aici vă rog, frații mei, să o ascultați pe **Mama Profetesă a lui Dumnezeu**. Pe profetesă zic, ca să îl citez pe evanghelist...Deci, când această Sfântă și Cinstită Fecioară a spus acestea, nu știu, fraților, dacă era cunoscută de câțiva din neamul iudaic; a vorbit cu credință și a vestit căci cunoștea viitorul. A zis cea smerită și slujitoare, căci știa că este fericită. **De aceea vă rog cercetați orice ținut pe care soarele îl luminează cu lumina lui și vedeți că nu este niciun rest de neam și niciun trib care să nu creadă în Hristos și pretutindeni unde Hristos este slăvit și adorat, acolo și Slăvita Născătoare de Dumnezeu, Binecuvântata și Fericita Maria și Pururea Fecioara este laudată. Și iată pe întreg pământul, în toate neamurile și în toate limbile Fecioara Maria este vestită și câți oameni sunt, atâtea mărturii sunt**”<sup>18</sup>. Sfântul Ildefonso, atinge astfel un aspect foarte important al profeției Fecioarei: împlinirea ei de-a lungul timpului. Dacă ținem cont de contextul social al rostirii profeției Fecioarei Maria vom observa cât de profundă este aceasta. Într-o manieră poetică, teologul spaniol Juan Díaz Vilar, surprinde acest aspect: „A fost această frază, niște simple cuvinte rostite de o copilă a satului? Ce gândeau vecinile ei dacă au

<sup>14</sup> Afraates, *Demonstratorum*, XIV (*Exhortatoris*), 33, PS, t. 1, p. 658.

<sup>15</sup> Sfântul Ambrozie al Milanului, *Traité sur L'Évangile de S. Luc*, II, 28, SC, n. 45, p. 84

<sup>16</sup> Sever de Antiohia, *Homélie XIV, Prononcée à la mémoire de la Sainte Mère de Dieu et toujours Vierge Marie*, 9, trad. en français par M. Brière et F. Graffin, PO, t. 38, pp. 401, 403, 405, 407.

<sup>17</sup> Idem, *Homélie CI, Sur la Nativité ou l'Épiphanie, qui est la cinquième*, trad. en français par Ignazio Guidi, PO, t. 22/2, p. 266.

<sup>18</sup> Sfântul Ildefonso de Toledo, *Sermo II, De assumptione Beatissimae et gloriosae Virginis Mariae*, PL, t. 96, col. 253.

ascultat-o? Probabil ar fi numit-o visătoare și mândră. Dar nu, Maria nu s-a înșelat! Toate s-au petrecut așa cum ea a zis în casa verișoarei ei, acolo în munți. Există vreo altă femeie în lume care a fost mai faimoasă, mai iubită decât Maria din Nazareth? A fost vreo regină, prințesă, artistă care să fi primit mai multe omagii, monumente, imne, imagini, picturi decât ea? Altcineva care să fi primit mai multe flori decât ea? Dacă privim în spate, prin intermediul acestor două mii de ani care ne despart de această întâlnire a Mariei cu Elisabeta, trebuie să recunoaștem că profeția acelei tinere sărace s-a împlinit. Sunt două mii de ani de murmurul a milioane de bărbați și femei din toate neamurile, limbile și rasele spun rugăciuni interminabile și laude, numindu-o pe Maria *fericită*<sup>19</sup>. De aceea, deși profeția făcută de Fecioara este una foarte scurtă ca întindere, totuși, pentru profunzimea ei, putem afirma împreună cu Sfântul Ambrozio al Milanului că „nu ne va fi ușor să găsim pe cineva din neamul femeiesc care să fi profețit mai mult decât Maica Domnului”<sup>20</sup>. Împlinirea profeției Fecioarei Maria peste veacuri este dovada cea mai vie că această proorocie nu a fost rodul vreunei dorințe sau mândrii omenești ci a fost inspirată de către Dumnezeu, Duhul Sfânt cel care s-a pogorât peste Fecioara Maria la Buna Vestire (cf. Lc. 1, 35).

## 2. Profetesa Mariam și Profetesa Maria

Dar calitatea de profetesă a Maicii Domnului nu se rezumă doar la cele două texte biblice. În vasta literatură patristică și exegetică, calitatea de profetesă a Fecioarei Maria este conturată și în relația ei cu Mariam, sora lui Moise.

Mariam sora lui Moise și Aaron este o prefigurare a Maicii Domnului, atât prin numele ei cât și prin fecioria ei. Teologul italian E. Zorelli precizează că potrivit Sfintei Scripturi Mariam era fecioară. „Textul, spune el, din Ieșire 2, 9, o prezintă pe Mariam ca *haalmah* (cu articol ca în Isaia 7, 14), și se pare că ea nu a fost niciodată măritată”<sup>21</sup>. În acest sfântul Grigorie de Nyssa o va prezenta ca tip al Fecioarei Maria: „Prin timpan, după cum se pare, Scriptura desemnează fecioria pe care a îmbrățișat-o mai întâi Mariam, prefigurând astfel, mă gândesc pe Maria, Născătoarea de Dumnezeu”<sup>22</sup>. De asemenea și un necunoscut dialog iudeo-creștin din sec. VI, o prezintă pe Mariam, prin fecioria ei ca fiind o prefigurare a Maicii Domnului, care prin fecioria ei fără de pată ne învață să cântăm cântecul biruinței definitive a puterii dușmanului<sup>23</sup>. În Apus, încă din sec. IV, Sfântul Ambrozio al Milanului vede în ambele un model al fecioarelor, de aceea se roagă pentru acestea: „Sfințește-le în adevăr, întărește-le în virtute, unește-le în iubire și conduce-le cu ajutorul Tău dumnezeiesc spre slava cerească a curăției și a desăvârșirii, spre coroana nepătată și neatinsă, pentru ca acolo să urmeze pașii Mielului, și să pască ziua, să rămână în ziua pentru a nu își întoarce capul de la Păstorul prietenelor ei, ci amestecată cu oile tale, să umble fără a întâlni piedici, în urmarea Mariilor”<sup>24</sup>. Sfântul Iacov de Sarug făcând o paralelă între Eva și Fecioara Maria o prezintă pe Mariam sora lui Moise ca tip al Fecioarei Maria: „gura voastră (a fiicelor neamurilor) cea tăcută, pe care Eva, mama voastră a închis-o, este deschisă acum de Maria sora voastră, ca să cântați laude. Vechea femeie (Eva) a legat un nod al tăcerii împrejurul limbilor voastre, Fiul Fecioarei a dezlegat legăturile, așa că puteți cânta. Până acum neamul

<sup>19</sup> Juan Díaz Vilar, *Miriam a mujer de Galilea*, Northeast Catholic Pastoral Center for Hispanics, New York, 1982, pp. 5-6.

<sup>20</sup> Sfântul Ambrozio de Mediolanum, *Traité sur l’Evangile de S. Luc*, II, 35, traduit en français par Dom Gabriel Tissot, SC, n. 45, p. 88.

<sup>21</sup> F. Zorelli, *Maria, soror Moisis et Maria Mater Dei*, en revista *Verbum Domini*, nr. 6, 1926, p. 260.

<sup>22</sup> Sfântul Grigorie de Nyssa, *Traité de la virginité*, IX, 1, trad. en français par Michel Aubineau, SC, n. 119, p. 487.

<sup>23</sup> Cf. *Anonymus dialogus cum iudaeis saeculi ut videtur sexti*, V, 193-200, CCSG, t. 30, p. 39

<sup>24</sup> Sfântul Ambrozio al Milanului, *La educación de la virgen*, XVII, 113, trad. en castellano por Domingo Ramos Lisson, en vol. Ambrosio de Milán, *La virginidad, La educación de virgen, Exhortacion a la virginidad*, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 2007, Fuentes Patristicas, 19, pp. 235, 237.

vostru era căzut din cauza Evei, dar acum este ridicat de Maria ca să cânte *Aliluia*. Pentru că prin răutatea Evei, voi erați sub judecată, dar datorită Fiului Mariei, sora voastră, voi ați fost eliberate. Căci în timpul luptei, *Moise cel de-al doilea* a reparat cele încălcate<sup>25</sup>.

Dar Mariam este o prefigurare a Fecioarei Maria și prin faptul că era profetesă. Tradiția iudaică afirmă faptul că Mariam a fost proorociță: „Duhul lui Dumnezeu, spune Filon de Alexandria, a căzut peste Maria într-o noapte și a avut un vis și l-a povestit părinților a doua zi: *Am avut o vedenie în această noapte: iată că un om stătea îmbrăcat în haină de in. El mi-a zis: Spune părinților tăi: Iată, cel ce se va naște din voi, va fi pus pe apă, căci prin el apa va fi despărțită. Și voi face prin el semne și voi mântui pe poporul Meu*”<sup>26</sup>. Aceste cuvinte ne duc cu gândul la ceea ce a spus Arhanghelul Gavriil Fecioarei Maria: „Duhul Sfânt va veni peste tine” (Lc. 1, 35). „Myriam, spune Mekhilta de Rabbi Simeon fiul lui Iochai, profetesa, sora lui Aaron. Dar unde găsim noi că Maria a fost profetesă? Este pentru că ea a zis tatălui ei: *Tu ești ales să naști un fiu care va salva pe Israel. Și de asemenea: un om din casa lui Levi. Tatăl ei i-a adresat reproșuri după decretul lui Faraon. El i-a zis: Fiica mea cine este acela din profeția ta? Dar ea a rămas statornică în profeția ei după cum este scris: Sora copilului stătea departe pentru a vedea pe cel care avea să vină*”<sup>27</sup>. Ca și Mariam, sora lui Moise, Maica Domnului a fost profetesă după cum precizează *Constituțiile Apostolice*: „În vremurile vechi, femeile de asemenea au profetizat: Maria, sora lui Moise și Aaron, după ea, Debora, după ea, Hulda și Iudita, una în vremea lui Iosia și alta în vremea lui Darius. De asemenea a profetizat și Maica Domnului și Elisabeta, rudenia ei și Ana”<sup>28</sup>. Sfântul Irineu de Lyon o prezintă pe Fecioara Maria profetesă ca antetipul lui Mariam: „De aceea Maria săltând de bucurie a exclamat profetind în numele Bisericii: *Mărește suflete al meu pe Domnul*”<sup>29</sup>.

Mai mult de atât, în afară de cărțile lui Moise, Mariam mai este amintită și Miheea, într-o muștrare adusă de Dumnezeu poporului ales: „Eu sunt Cel care te-am scos din țara Egiptului și din casa robiei te-am răscumpărat și ți-am trimis înainte pe Moise, pe Aaron și pe Mariam!” (cf. Mih. 6, 4). Tâlcuind acest pasaj, tradiția iudaică precizează: „Eu am trimis înaintea ta trei profeti: Moise pentru a învăța tradiția despre judecăți (cf. Ieș. 18), Aaron pentru a învăța poporul despre jertfa ispășirii (Num. 17) și Mariam pentru a învăța femeile (Ieș. 15, 20-21)”<sup>30</sup>. Pe aceeași linie merge și Fericitul Ieronim, dând o interpretare duhovnicească pasajului: „A trimis (Dumnezeu) înaintea feței noastre pe Moise, cu duhovniceasca Lege și pe Aaron marele preot, care nu a purtat efodul tipologic ci pe cel adevărat, având pe frunte semnul sfințeniei, pe care l-a pus Dumnezeu Tatăl. Și a trimis și pe Maria, mărturia profetilor”<sup>31</sup>. În acest sens interesantă este și exegeza teologului Eugenio Zolli pe care o dă acestui pasaj: „Acest pasaj scurt este foarte importantă pentru punctul de vedere tipologic și mariologic. După episodul trecerii prin Marea Roșie, *Mariam, profetesa*, a intonat împreună cu femeile din Israel un imn de mulțumire lui Dumnezeu. Miheea plasează cei trei fii: Moise, Aaron și Mariam pe același nivel. Nicio altă femeie, în perioada patriarhală a poporului Israel nu a primit numele de profetesă..Astfel, așa cum Mariam într-o zi a salvat,

<sup>25</sup> Sfântul Iacov de Sarug, *A metrical Homily on Holy Mar Ephrem*, 108-109, 111-112, 115, translated in English by Joseph Amar, PO, t. 47/1, p. 51, 53.

<sup>26</sup> (Pseudo) Filon de Alexandria, *Les Antiquités bibliques*, IX, 10, trad. en français par Jacques Cazeaux, Sources Chrétiennes, 229, Les Éditions du Cerf, Paris, 1976, tome I, pp. 11, 113.

<sup>27</sup> *Mekilta Ex. 15, 20*, apud. R. Le Déaut, *Miryam soeur de Moise et Marie, mère de Jesus*, en revista *Biblica*, nr. 45, 1964, p. 206.

<sup>28</sup> *Constituciones apostólicas*, VIII (*Los carismas, las ordenaciones y los cánones eclesiásticos*), 2, 9, trad. en castellano por Juan José Ayán Calvo, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 2010, BPas, 82, pp. 288-289.

<sup>29</sup> Sfântul Irineu de Lyon, *op. cit.*, III, 10, 2..., p. 874.

<sup>30</sup> L. Ginzberg, *The legends of Jews*, III, 1911, pp. 255-260, apud. R. Le Deaut, *Miryam soeur de Moise et Marie, mère de Jesus*, en revista *Biblica*, nr. 45, 1964, p. 214

<sup>31</sup> Fericitul Ieronim, *Commentariorum in Michaeam*, II, 6, PL, t. 25, col. 1208-1209.

efectiv viața pruncului Moise, la fel și Preasfânta Fecioară Maria, însoțită de Iosif, prin fuga în Egipt, a salvat viața Pruncului Iisus. Mariam l-a însoțit pe fratele său Moise în minunile săvârșite în Egipt, între care una din ele era prefacerea apei în sânge. La nunta din Cana Galileiei, Iisus la rugăciunea Mariei a prefăcut apa în vin<sup>32</sup>.

Analogia Mariam-Maria continuă inclusiv și în moartea lor. Potrivit tradiției iudaice: „Mariam, la fel ca și Moise și Aaron a murit fiind sărutată de Dumnezeu și îngerul morții nu s-a atins de ea”<sup>33</sup>. Într-una din omiliile atribuite Sfântului Evodiu episcopul Antiohiei (sec. I), se precizează despre Adormirea Maicii Domnului: „Când Iisus și-a văzut Mama i-a zâmbit cu un zâmbet spiritual și i-a zis: *Fericită ești Maica Mea, mai presus de toate făpturile, mai slăvită în ceruri și mai cinstită pe pământ pentru că Dumnezeu a locuit în tine...Și dacă tu M-ai sărutat cu gura ta și M-ai hrănit cu laptele tău fecioresc și Eu te voi săruta înaintea Tatălui Meu, Cel din ceruri.* Domnul S-a ridicat imediat și a intrat unde era întinsă Fecioara, S-a aplecat asupra ei și a plâns. Apoi i-a sărutat cinstita ei față”<sup>34</sup>. De asemenea, în altă omilie vorbind despre frica Maicii Domnului de moarte, (pseudo) Evodiu precizează: „Domnul nostru Iisus a zis: *O, Maria, frumoasa Mea Maică. Oare te temi tu de moarte, fiind cu tine Acela care a lipsit moartea de toată puterea ei? Cum îți este fircă de forma ei trecătoare, deși cu tine este Viața lumii întregi?* Și Domnul mișcat fiind de acestea, s-a apropiat de Maica Sa, i-a șters lacrimile și apoi a sărutat-o cu gura Sa dumnezeiască”<sup>35</sup>.

### 3. Fecioara Maria Profetesă (?) în Islam

Tradiția creștină a afirmat încă din primele secole ale creștinismului, profetismul Fecioarei Maria, numindu-o *profetesă* și bazându-se, în acest sens, pe Is. 8, 3 cât și pe profetia făcută de însăși Fecioara Maria (Lc. 1, 48).

Pornind de la cinstea unică de care Fecioara Maria se bucură în Islam, putem afirma că în tradiția musulmană ea face parte din lista *profetilor* sau a *trimișilor lui Dumnezeu*? Această întrebare nu a reușit să primească un răspuns unanim din partea exegeților musulmani. Astfel, exegetul Al-Razi spunea că Maria nu a fost profetesă pentru că în Coran este scris: „și înaintea ta nu am trimis decât oameni din cetățile cărora le-am trimis Revelația” (Sura XII, 109)<sup>36</sup>. Acest verset însă nu contrazice profetismul Fecioarei Maria, deoarece vrednicia Fecioarei este similară cu cea a bărbaților. Robert Caspar afirmă că *profetismul Fecioarei* aducând ca argument că Dumnezeu i-a vorbit direct și prin intermediul lui Gavriil<sup>37</sup>. La aceasta, Jean Abd-El-Jalil adaugă: „privilegiul de a fi păzit de atingerea lui Satana, privilegiu propriu Mariei și Fiului ei, intervine în chestiunea referitoare la *isma*, adică doctrina musulmană relativă cu privire la imunitatea la greșală și păcat care însoțește în Islam neapărat darurile *profetiei* și *misiunii*”<sup>38</sup>.

Între teologii musulmani, Ibn Hazm (sec. XI) este cel dintâi care atribuie Fecioarei rangul de profetesă: „Mulți oameni au ajuns la desăvârșire. Între femei doar Maria și Asyia au ajuns la o desăvârșire de care niciuna dintre femei nu s-a bucurat: s-au bucurat de privilegiul

<sup>32</sup> Eugenio Zolli, *Da Eva a Maria*, Frigento, 2004, pp. 91-92; 93-94.

<sup>33</sup> Aaron Rothkoff, *Miriam*, en *Encyclopedia Judaica*, Keter Publishing House, Jerusalem, 1971, volume 12 (Min.-O.), p. 84.

<sup>34</sup> Sfântul (Pseudo) Evodiu al Antiohiei, *Homilia I, En la Fiesta de la Virgen*, VII, 1,6; XIII, 1-2, trad. Gonzalo Aranda Pérez, en vol. *Dormición de la Virgen*, Ed. Ciudad Nueva, 1995, Apocrifos cristianos 2, pp. 118-119, 122.

<sup>35</sup> Idem, *Homilia II, En la Fiesta de la Virgen*, IX, 8-10, pp. 159-160.

<sup>36</sup> Apud. Jane Smith, Yvone Haddad, *The Virgin Mary in Islamic Tradition and Commentary*, in vol. *The Muslim World*, vol. LXXIX, n. 3-4, 1989, p. 178.

<sup>37</sup> Cf. Robert Caspar, *Para una visión cristiana del Islam*, trad. en castellano por Ricardo Sanchis Cueto, Ed. Sal Terrae, Santander, 1995, p. 146.

<sup>38</sup> Jean Abd-El-Jalil, *Cristianismo e Islam*, Ed. Rialp, Madrid, 1954, pp. 88-89.

acordat doar bărbaților, care este profeția”<sup>39</sup>. Pe aceeași linie merge și eruditul Al-Qurtubi (sec. XIII): „Înțelepții noștri, Dumnezeu să îi aibă în mila Lui, spuneau că desăvârșirea este totalitate, adică ajungerea la cel mai înalt grad și ei spuneau că acest caracter desăvârșit, deplin, aparține doar lui Dumnezeu. Însă nu există nicio îndoială că dintre oameni cei care au atins cel mai înalt grad de desăvârșire au fost **profeții**, după profeti au fost **sfinții (awliya)** și după sfinți au fost **cei sinceri (siddiqun)**, după ei au fost **martirii (suhada)** și după ei **cei evlavioși (salihun)**. După stabilirea acestui punct, caracterul desăvârșit despre care vorbește profetul este cu siguranță profeția și Maria și Asiya au fost profetese după cum afirmă unii. Însă adevărul este că doar Maria a fost profetesa deoarece doar ei (dintre femei) Dumnezeu i s-a descoperit prin intermediul îngerului, precum celorlalți profeti... Dumnezeu a trimis pe Gavriil la Maria, Mama lui Iisus cu cuvinte pentru ea și iată o adevărată profeție, unde se adresează cuvântul Lui și el este inspirat de Dumnezeu”<sup>40</sup>. Pornind de la statutul de profetesa al Fecioarei Maria, el afirmă superioritatea acesteia față de celelalte femei: „**Maria este mai presus decât toate femeile, de la Eva și până la ultima femeie, până la ceasul Învierii; pentru că îngerii i-au inspirat cuvântul prin calea încrederii, a veștii bune la fel cum aduc veștile bune și la ceilalți profeti de parte bărbătească. Prin urmare, Maria este profetesa și un profet este mai plăcut decât un sfânt și ea este mai plăcută decât toate femeile și cele din trecut și cele ce vor veni. Ca o consecință a acestei alegeri, Duhul Sfânt i-a vorbit, i-a apărut ei și a suflat în veșmântul ei și l-a închis, ceea ce nu s-a mai întâmplat niciodată cu vreo altă femeie. De asemenea, Maria a crezut în cuvintele lui Dumnezeu și nu a cerut niciun semn când a primit Buna Vestire, spre deosebire de Zaharia (care a cerut semn). De aceea Dumnezeu a numit-o în Revelația Sa: *cea care a crezut în cuvintele lui Dumnezeu, al siddiqa, cea sinceră*. Ea a crezut în Cărțile Lui și a fost socotită între cei temători de Dumnezeu..De aceea se spune că Maria va fi printre primii care vor intra în Paradis cu profeții. Vor fi puțini mai mulți de zece oameni, după cum spune trimisul nostru, care vor intra în Paradis înainte ca el să intre în fruntea comunității sale, aceștia vor fi: Avraam, Ismael, Isaac, Iacov și triburile, Moise, Iisus și Maria, fiica lui Imran”<sup>41</sup>.**

Alusi (sec.XIII) aduce ca argument al statutului de profetesa al Mariei, faptul că îngerii i-au adresat cuvinte<sup>42</sup>. El pune în balanță credința în profeția Mariei cu cea în superioritatea Fatimei, fiica lui Mahomed: „putem crede în superioritatea Fatimei după cum credem și în profeția Mariei”<sup>43</sup>. De asemenea și teologul Ibn Arabi admite posibilitatea ca o femeie să fie profetesa<sup>44</sup>.

Eruditul Al-Zamakhshari (sec. XII) deși nu vorbește direct despre profetismul Mariei, lasă să se înțeleagă acest aspect din termenii pe care îi utilizează: „Îngerii au vorbit Mariei, aceasta este o minune pentru Zaharia, a cărui istorie precede istoria Mariei și este un semn al profetismului lui Iisus... Dumnezeu a ales-o pe Maria în primul rând pentru că El a acceptat ca ea să Îl slujească la templu, a înălțat-o pe ea și a făcut-o să se distingă prin *harisma cea*

<sup>39</sup> Apud. Frédéric Manns, *Maria, una mujer judía*, trad. en castellano por Pedro Barrado y M. Pilar Salas, Ed. PPC, Madrid, 2008, p. 177.

<sup>40</sup> Apud. Ida Zilio-Grandi, *La Vierge Marie dans le Coran*, en *Revue de l'histoire des religions*, tome 214, n. 1, 1997, pp. 101-102.

<sup>41</sup> Al-Qurtubi, *Al-Jami*, apud. Hosn Abboud, *Idhan Maryam Nabiyya (Hence Maryam is a Prophetess): Muslim Classical Exegetes and Women's Receptiveness to God's verbal inspiration*, in vol. *Mariam the Magdalen and the Mother*, edited by Joy Deirdre Good, Indiana University Press, Bloomington, 2005, p. 185; comp. Ida Zilio-Grandi, *op. cit.*, pp. 102-103.

<sup>42</sup> Apud. Ida Zilio-Grandi, *op. cit.*, pp. 66.

<sup>43</sup> Apud. *Ibidem*, p. 102.

<sup>44</sup> D. Grill, *Les fondements scripturaires du miracle en islam*, en vol. D. Aigle, *Miracle et Karāma, colección: Hagiographies médiévales comparées*, vol. 109, Turnhout, Brepols Publishers, Bibliothèque de l'École des Hautes Études, Sciences religieuses, 2000, p. 241 (Nota 3).

înălțată și în al doilea rând Dumnezeu a ales-o pe ea când i L-a dat pe Iisus ei fără tată și aceasta nu s-a mai întâmplat cu nimeni vreodată<sup>45</sup>. Conform lui Hosn Abboud *kharama* (harisma) este asociată cu sfințenia iar *mujiza* (minunea) este asociată doar cu profetismul<sup>46</sup>. Aceeași Hosn Abboud sconsideră că profetismul Fecioarei Maria este în strânsă legătură cu supranumele lui Iisus: *Fiul Mariei*: „părerea mea că Maria este profetesă în Islam este în strânsă legătură cu numirea lui Iisus pe linie maternă: *Iisus, Fiul Mariei*. Dacă profeții Zaharia și fiul lui Ioan, Maria și Fiul ei Iisus, Avraam și fiii lui Isaac și Iacov, sunt din sămânța lui Adam, Noe, Avraam și Israel, atunci pentru ca Iisus să rămână în legătură cu linia profeților, trebuie ca și Maria să fie considerată profetesă<sup>47</sup>. De asemenea ea subliniază profetismul Mariei și pornind de la o comparație între Fecioara și Mahomed, afirmând chiar că: „ceea ce este interesant este faptul că Maria a devenit un model pentru profetul Mahomed și el are mai multe în comun cu figura creștină a femeii/mamei (Maria) decât cu Iisus. Maria L-a adus pe Cuvântul lui Dumnezeu și Mahomed a adus Coranul, Iisus este Cuvântul revelat Mariei și Coranul este Cuvântul revelat lui Mahomed, nu este astfel Iisus analog cu Coranul și Maria cu Mahomed? Și nu face aceasta din Maria o profetesă și anterioară lui Mahomed în primirea inspirației verbale de la Dumnezeu?”<sup>48</sup>. La acestea toate, islamologul Ida Zilio Grandi mai adaugă că: „Fecioara este inclusă în seria profeților, toți oamenii cuprinși în Sura *Profeților* (XXI) unde numele ei se adaugă lui Moise și Aaron, lui Avraam, Isaac și Iacov, lui Lot și altora (cf. Sura XXI, 91) și de asemenea este inclusă și într-o secvență similară în sura *Maria*, la sfârșitul căreia citim: *aceștia au fost unii dintre profeții cărora Dumnezeu le-a dăruit binecuvântările Sale* (Sura XIX, 58)”<sup>49</sup>.

În concluzie apelativul de *profetesă* pe care tradiția creștină, încă din primele trei secole creștine și mai apoi și unele voci din tradiția musulmană i l-au adresat Fecioarei Maria, este o formă de cinstire a aceleia care i-a dat trup lui Mesia, Profetul cel Mare. Fecioara Maria nu este profetesă doar pentru că L-a născut pe Profetul cel Mare ci de asemenea pentru că ea însăși a profetit iar noi, până astăzi, suntem martorii împlinirii profeției ei. Proorocul Isaia a prevestit-o ca profetesă, Mariam, sora lui Moise a prefigurat-o ca Fecioară proorociță, Evanghelistul Luca ne-o prezintă ca profetesă a Duhului Sfânt, iar noi și creștinii (și chiar musulmanii) care vor trăi până la sfârșitul lumii sunt martorii împlinirii zilnice a proorociei ei: *Iată de acum mă vor ferici toate neamurile* (Lc. 1, 48).

## BIBLIOGRAPHY

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. I.B.M.B.O.R, București, 2008.
2. Abboud, Hosn, *Idhan Maryam Nabiyya (Hence Maryam is a Prophetess): Muslim Classical Exegetes and Women's Receptiveness to God's verbal inspiration*, in vol. *Mariam the Magdalen and the Mother*, edited by Joy Deirdre Good, Indiana University Press, Bloomington, 2005, pp. 183-196.
3. Idem, *Mary in the Quran: A Literary Reading*, Routledge studies in the Quran, New York, 2014.
4. Abd-El-Jalil, Jean, *Cristianismo e Islam*, Ed. Rialp, Madrid, 1954.

<sup>45</sup> Apud. Hosn Abboud, *Idhan Maryam Nabiyya (Hence Maryam is a Prophetess): Muslim Classical Exegetes and Women's Receptiveness to God's verbal inspiration*, in vol. *Mariam the Magdalen and the Mother*, edited by Joy Deirdre Good, Indiana University Press, Bloomington, 2005, p. 186.

<sup>46</sup> Cf. Hosn Abboud, *op. cit.*, p. 187.

<sup>47</sup> *Ibidem*, p. 186.

<sup>48</sup> Idem, *Mary in the Quran: A Literary Reading*, Routledge studies in the Quran, New York, 2014, p. 142.

<sup>49</sup> Ida Zilio-Grandi, *op. cit.*, pp. 93-94.

5. Afraates, *Demonstrationum*, trad. in latin Ioanes Parisot, in R. Graffin, *Patrologia Syriaca*, Ediderunt Firmin-Didot et Socii, Via Iacob, Paris, 1894, tomus primus.
6. \*\*\*, *Anonymus dialogus cum iudaeis saeculi ut videtur sexti*, Corpus Christianorum, Series Graeca, 30, Brepols, Tournhout, 1994.
7. Caspar, Robert, *Para una visión cristiana del Islam*, trad. en castellano por Ricardo Sanchís Cueto, Ed. Sal Terrae, Santander, 1995.
8. \*\*\*, *Constituciones apostólicas*, trad. en castellano por Juan José Ayán Calvo, Biblioteca de Patristica, 82, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 2010.
9. Le Déaut, R., *Miryam soeur de Moïse et Marie, mère de Jésus*, en revista *Biblica*, nr. 45, 1964, pp. 198-219.
10. Díaz Vilar, Juan, *Miriam a mujer de Galilea*, Northeast Catholic Pastoral Center for Hispanics, New York, 1982.
11. \*\*\*, *Dormición de la Virgen, (Apócrifos Cristianos)*, trad. en castellano por Gonzalo Aranda Pérez, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 1995.
12. Eusebiu de Cezareea, *Commentaria in Isaiam*, P.G., t. 24, col. 77-525.
13. Idem, *Eclogae propheticae*, P.G., t. 22, col. 1017-1262.
14. (Pseudo) Filon de Alexandria, *Les Antiquités bibliques*, trad. en français par Jacques Cazeaux, Sources Chrétiennes, 229, Les Éditions du Cerf, Paris, 1976, tome I.
15. Fericitul Ieronim, *Commentariorum in Isaiam prophetam*, P.L., t. 24, col. 9-678.
16. Idem, *Commentariorum in Michaeam*, P.L., t. 25, col. 1151-1230
17. Garcia Cordero, Maximiliano, *Biblia comentada*, BAC, Madrid, 1961, vol. 3 (*Libros proféticos*).
18. Grill, D., *Les fondements scripturaires du miracle en islam*, en vol. D. Aigle, *Miracle et Karāma, colección: Hagiographies médiévales comparées*, vol. 109, Turnhout, Brepols Publishers, Bibliothèque de l'École des Hautes Études, Sciences religieuses, 2000, pp. 237-249.
19. Manns, Frédéric, *María, una mujer judía*, trad. en castellano por Pedro Barrado y M. Pilar Salas, Ed. PPC, Madrid, 2008.
20. Novatian, *La Trinidad*, trad. en castellano por Carmelo Granada, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 1996, Fuentes Patristicas, 8.
21. Origen, *Din omiliile la Evanghelia după Luca*, VII, 3, trad. Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Nicolae Neaga, Zorica Lațcu, în *Scieri- Partea a II a*, PSB 7, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1982.
22. Pons, Guillermo, *Textos marianos de los primeros siglos*, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 1994.
23. Rothkoff, Aaron, *Miriam*, en *Encyclopedia Judaica*, Keter Publishing House, Jerusalem, 1971, volume 12 (Min.-O.), pp. 82-84.
24. Sever de Antiohia, *Homélie XIV, Prononcée à la mémoire de la Sainte Mère de Dieu et toujours Vierge Marie*, trad. en français par M. Brière et F. Graffin, en vol. *Les Homiliae Cathedrales de Sévère d'Antioche*, en R. Graffin, *Patrologia Orientalis*, tome 38, Fascicule 2, Brepols, Turnhout, 1976, pp. 401-415.
25. Idem, *Homélie CI, Sur la Nativité ou l'Épiphanie, qui est la cinquième*, trad. en français par Ignazio Guidi, en vol. R. Graffin- F. Nau, *Patrologia Orientalis*, tome XXII, fascicule II, Ed. Brepols, Turnhout, 1988, pp. 249-273.
26. Sfântul Ambrozie de Milan, *La virginidad, La educación de virgen, Exhortacion a la virginidad*, trad. en castelano por Domingo Ramos Lisson, Fuentes Patristicas, 19, Ed. Ciudad Nueva, Madrid, 2007.

27. Idem, *Traité sur l'Évangile de S. Luc*, traduit en français par Dom Gabriel Tissot, Sources Chrétiennes, XLV, Les Éditions du Cerf, Paris, 1956.
28. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Commentarium in Isaiam prophetam*, PG, t. 70, col. 9-1450.
29. Idem, *Homilia XVII, Homilia Paschalis*, PG, t. 77, col. 768-790.
30. Sfântul Epifanie al Salaminei, *The Panarion*, translated in English by Frank Williams, Ed. Brill, Leiden, Boston, 2009.
31. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Traité de la virginité*, trad. en français par Michel Aubineau, Sources Chrétiennes, 119, Les Éditions du Cerf, Paris, 1966.
32. Sfântul Iacov de Sarug, *A metrical Homily on Holy Mar Ephrem*, translated in English by Joseph Amar, in vol. R. Graffin, *Patrologia Orientalis*, tome 46/ fascicule 1, Brepols, Turnhout, 1995.
33. Sfântul Ildefonso de Toledo, *Sermo II, De assumptione Beatissimae et gloriosae Virginis Mariae*, P.L, t. 96, col. 250-254.
34. Sfântul Irineu de Lyon, *Contra las herejias*, trad. en castellano por P. Carlos Gonzalez, Herederos del Profesor Massimo Bovalini, Mexico, 2000.
35. Sfântul Theodot de Ancyra, *Homilia IV, In Sanctam Deiparam et in Simeonem*, PG, t. 77, col. 1389-1412.
36. Sfântul Vasile cel Mare, *Comentariu la cartea Profetului Isaia*, trad. Alexandru Mihăilă, în PSB 2, Ed. Basilica, București, 2009.
37. Smith, Jane, Yvone Haddad, *The Virgin Mary in Islamic Tradition and Commentary*, in vol. *The Muslim World*, vol. LXXIX, n. 3-4, 1989, pp. 161-187.
38. Zilio-Grandi, Ida, *La Vierge Marie dans le Coran*, en *Revue de l'histoire des religions*, tome 214, n. 1, 1997, pp. 57-103.
39. Zolli, Eugenio, *Da Eva a Maria*, Frigento, 2004.
40. Zorell, F., *Maria, soror Moisis et Maria Mater Dei*, en revista *Verbum Domini*, nr. 6, 1926, pp. 257-263.